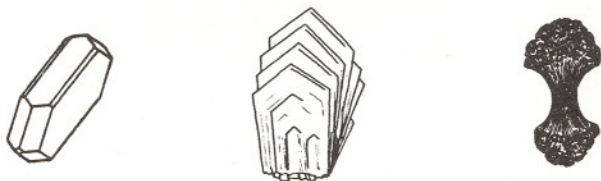

MINERALER I NORGE - STILBITT

Stilbitt er ett av de vanligste mineraler i zeolittgruppen. I Europa kalles mineralet ofte desmin. Som de andre zeolitt-mineralene har stilbitt en kjemisk formel som minner om "feltspat med vann" ($\text{NaCa}_2\text{Al}_5\text{Si}_{13}\text{O}_{36} \cdot 16\text{H}_2\text{O}$). Zeolitter dannes ofte ved hydrothermal omvandling av feltspat og beslektede mineraler. Stilbitt er oftest fargeløst, gult eller brunlig. Enkeltkrystaller ses sjelden, oftest danner mineralet typiske vifteformige krystallaggregater som kan likne på "korn-nek". Mineraler kan lett ripes med kniv og har en perfekt spalteflate i lengderetningen med perlemoraktig brudd.

Stilbitt er et vanlig mineral i store deler av verden og forekommer spesielt som sent utkrystallisert mineral på sprekker og hulrom sammen med prehnitt, apofyllitt og andre zeolitter. Fine krystallgrupper finnes rikelig i enkelte lavabergarter som basalt ved Bombay, India, Island, Færøyene og i New Jersey, USA. Stilbitt er også vanlig på sprekker og hulrom i mange malmforekomster, i kontaktmetamorfe forekomster og i enkelte granitt-bergarter.

I Norge er stilbitt et meget vanlig mineral i mange forskjellige bergarter. Forekomstene er så mange at enhver oversikt vil måtte bli ufullstendig. Av denne grunn er bare noen av de viktigste lokaliteter nevnt.

Oslo-feltets kontaktsoner har en rekke forekomster med stilbitt og andre zeolitter. Fra gammelt er Sata-skjærpet ved Konnerudkollen den mest kjente lokaliteten, men i nyere tid har pukverk-driften ved Lierskogen frambrakt mange fine krystallgrupper opptil 3-4 cm. I Lierskogen pukverk forekommer stilbitt sammen med et rikt utvalg av andre zeolitter og apophyllitt, prehnitt, thaumasitt på hulrom i hornfels i et område hvor de kontaktmetamorfe bergarter er gjennomskåret av en ca. 10 m bred syenittisk gang. Mange steder ser det ut til at zeolittene er oppstått ved en hydrothermal omvandling av wollastonitt og andre kontakt-mineraler.

I de permiske dyperuptiver i Oslo-feltet ses også stilbitt-krystaller på hulrom med kvarts, feltspat og andre mineraler. Stilbitt finnes spesielt i nærheten av kontaktsonen som i granitt ved Nedre Eiker kirke. I de syenittiske bergarter som i Langesund-Larvik distriktet ses sjelden stilbitt selv om andre zeolitter er meget vanlig på de mange nefelin-syenitt-pegmatittganger i dette området.

Oslo-feltets lavabergarter fører oftest laumontitt som eneste zeolitt, men i enkelte områder ses druser med stilbitt som f.eks. i nærheten av Horten.

Sulitjelma er velkjent som koppergruveområde. Mange steder i det malmførende parti finnes sprekker med zeolitter spesielt pen snøhvit stilbitt på kvarts. De enkelte krystallaggregater kan være opptil 2-3 cm.

I Svenningdal finnes en rekke gamle gruver som ble drevet på sølvholdig blyglans og tetrahedritt. Stilbitt er også her et vanlig mineral i druser med relativt store (1-2 cm) enkelt-krystaller. Liknende stilbittforekomster finnes i flere nord-norske malmgruver.

I det syd-norske grunnfjellsområdet er stilbitt et spesielt vanlig mineral på sprekker og hulrom hvor det er dannet hydrotermalt ved relativt lav temperatur. Spesielt fører en rekke malmbeforekomster i Telemark, Kongsbergfeltet og i Arendalsområdet ofte stilbitt. I Kongsberg finnes også stelleritt som er en meget sjelden stilbitt-liknende zeolitt. Ved Saude gruver i Rogaland er rød-orange stilbitt så vanlig at en av gruvene ble kalt "desmingangen". Tilsvarende pen, rød stilbitt ble funnet i Fånefjellstunnelen, Byglandsfjord. Enkelte granittpegmatittganger fører også stilbitt som sent dannet mineral på druser, f.eks. Haugefjell, Evje.